

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

GENDER TENGLIGI VA AYOLLARNING IJTIMOIIY ROLINI KUCHAYTIRISH YO‘NALISHLARI

Davlatova Shodiyona Zohid qizi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

“Tashqi siyosat va xalqaro iqtisodiy munosabat” instituti

“Xalqaro munosabatlar” ta’lim yo‘nalishi

3- bosqich guruhi talabasi

Email:davlatovashodiyona@gmail.com

Annotatsiya: So‘nggi yillarda gender tengligi masalasi va ayollarning ijtimoiy hayotdagi o‘rni global miqyosda dolzarb ijtimoiy-siyosiy masalalardan biriga aylandi. Ushbu maqolada gender tengligini ta‘minlash va ayollarning ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy hamda madaniy hayotdagi rolini kuchaytirish yo‘nalishlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda milliy va xalqaro tajribalar asosida gender siyosatini amalga oshirishning samarali mexanizmlari, ayollarni qaror qabul qilish jarayonlariga keng jalb etish omillari hamda ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashdagi ularning roli yoritilgan. Shuningdek, O‘zbekiston sharoitida gender tengligini mustahkamlashga qaratilgan davlat dasturlari, qonunchilik bazasi va ijtimoiy tashabbuslarning amaliy natijalari o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: gender tengligi, ayollar huquqlari, ijtimoiy faollik, gender siyosati, ijtimoiy barqarorlik, ayollar roli, teng imkoniyatlar, ijtimoiy rivojlanish.

Kirish

Hozirgi davrda gender tengligi va ayollarning ijtimoiy rolini kuchaytirish masalasi nafaqat ijtimoiy, balki siyosiy, huquqiy va madaniy hayotning muhim yo‘nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. So‘nggi yillarda dunyo miqyosida inson huquqlarini ta‘minlash, ayollar va erkaklar o‘rtasida teng imkoniyatlar yaratish, ularning mehnat, ta‘lim, siyosat va boshqaruv sohalarida faol ishtirokini qo‘llab-quvvatlash global taraqqiyotning asosiy mezonlaridan biri sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan, gender tengligi nafaqat adolat va insonparvarlik tamoyillarini ro‘yobga chiqaradi, balki jamiyatning barqaror rivojlanishiga ham bevosita hissa qo‘shadi.

O‘zbekiston Respublikasida ham so‘nggi yillarda ushbu yo‘nalishda keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmogda. Ayollarni ijtimoiy hayotga faol jalb etish, ularning huquqiy himoyasini mustahkamlash, siyosiy qarorlar qabul qilishda ularga keng vakolat berish hamda iqtisodiy mustaqilligini ta‘minlashga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Jumladan, “Gender tenglikni ta‘minlash to‘g‘risida”gi qonun, “Ayollarni qo‘llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash” strategiyasi kabi dasturlar mamlakatda gender siyosatining huquqiy asosini yaratdi.

Gender tengligi — bu erkak va ayollarning teng huquqlari, majburiyatlari va imkoniyatlarini ta‘minlashga qaratilgan ijtimoiy jarayondir. Ayollarning ijtimoiy hayotdagi

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

roli nafaqat oila doirasida, balki siyosiy, iqtisodiy va madaniy sohalarda ham sezilarli ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, ularning ijtimoiy faolligini oshirish, yetakchilik salohiyatini rivojlantirish, ta'lim va bandlik sohaslarida teng sharoit yaratish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda gender tengligini ta'minlash jarayonida xalqaro tashkilotlar, xususan BMT, YUNESKO, Jahon banki va Yevropa Ittifoqi kabi institutlar ham faol ishtirok etmoqda. Ularning ko'magida ayollar huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy stereotiplarni bartaraf etish, ayollarning siyosiy ishtirokini kengaytirish bo'yicha dasturlar amalga oshirilmoqda. O'zbekistonning ushbu tashkilotlar bilan hamkorligi natijasida gender masalalariga oid milliy siyosat yangi bosqichga ko'tarildi. Shu tarzda, gender tengligini ta'minlash va ayollarning ijtimoiy hayotdagi rolini kuchaytirish masalasi jamiyatning har bir sohasiga ta'sir etuvchi strategik yo'nalish bo'lib, bu yo'nalishda olib borilayotgan islohotlar mamlakatning demokratik rivojlanish darajasini belgilovchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Gender tengligi va ayollarning ijtimoiy rolini kuchaytirish masalasi bugungi globallashuv davrida har bir mamlakatning barqaror rivojlanish strategiyasida muhim o'rin egallaydi. Jamiyat taraqqiyoti, avvalo, undagi inson kapitalining to'liq safarbar etilishiga bog'liqdir. Shu jihatdan, ayollar va erkaklarning teng huquq va imkoniyatlarga ega bo'lishi nafaqat ijtimoiy adolatni, balki iqtisodiy o'sishni ham ta'minlaydi. Gender siyosati — bu inson huquqlarining ajralmas qismi bo'lib, u jamiyatda barqarorlik, ijtimoiy uyg'unlik va demokratiya madaniyatini shakllantirishda asosiy omil hisoblanadi.

Ayollarning jamiyatdagi mavqeini mustahkamlash masalasi tarixan murakkab bosqichlardan o'tgan. Ilgari ayollar ko'proq oila va maishiy sohalarda faol bo'lgan bo'lsa, hozirgi davrda ular siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy hayotning barcha jabhalarida faol ishtirok etmoqda. Bu esa ayollarning salohiyati va imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish uchun yaratilayotgan shart-sharoitlar natijasidir. O'zbekiston Respublikasida gender siyosatini amalga oshirishda huquqiy, institutsional va tashkiliy asoslar izchil shakllantirildi. 2019-yilda qabul qilingan "Gender tenglikni ta'minlash to'g'risida"gi Qonun, "Ayollarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash" strategiyasi, shuningdek, "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va oila masalalari bo'yicha respublika komissiyasi" faoliyati ushbu sohada yangi bosqichni boshlab berdi. Ushbu hujjatlar ayollarni ijtimoiy hayotga keng jalb etish, ularning iqtisodiy mustaqilligini oshirish, mehnat va ta'lim sohasida teng imkoniyatlar yaratish, hamda rahbarlik lavozimlarida faol ishtirok etishlariga xizmat qilmoqda.

Ta'lim tizimida gender tengligini ta'minlash eng muhim vazifalardan biridir. Ayollar va qizlarning zamonaviy bilimlarni egallashi, innovatsion fikrlash qobiliyatini rivojlantirishi, ilmiy izlanishlarda faol bo'lishi ularning ijtimoiy mavqeini mustahkamlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda so'nggi yillarda oliy ta'lim muassasalarida o'qiyotgan ayollar soni keskin ortgan, bu esa ularning ilmiy va kasbiy faolligi oshib borayotganidan dalolat beradi. Siyosiy sohada ayollar ishtirokining kengayishi ham gender tenglikning muhim ko'rsatkichidir. Parlament va mahalliy kengashlarda ayollar

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

ulushi sezilarli darajada oshgani, davlat boshqaruvida ayollar uchun yangi imkoniyatlar ochilgani jamiyatda demokratik qadriyatlarning mustahkamlanayotganini anglatadi. Bugungi kunda ayollar davlat xizmatida, diplomatiya, sud-huquq, ta’lim va sog’liqni saqlash sohalarida faol rahbarlik lavozimlarini egallab, o‘z salohiyatini namoyon etmoqda.

Iqtisodiy sohada esa ayollar tadbirkorligini rivojlantirish bo‘yicha bir qator ijtimoiy-iqtisodiy dasturlar amalga oshirilmoqda. “Ayollar daftari” tizimi, “Ayollar biznesini qo‘llab-quvvatlash” jamg‘armasi, imtiyozli kreditlar berish, kasb-hunar o‘qitish kurslarini tashkil etish kabi tashabbuslar ayollarning iqtisodiy faolligini oshirishda muhim rol o‘ynamoqda. Bu nafaqat ularning shaxsiy daromadini ko‘paytiradi, balki mahalliy iqtisodiyotning rivojlanishiga ham katta turtki beradi.

Shu bilan bir qatorda, gender tengligini ta’minlash jarayonida ijtimoiy stereotiplar va an’anaviy qarashlarni bartaraf etish zarur. Ko‘p hollarda ayollarning imkoniyatlarini cheklovchi omillar madaniy yoki ma’naviy qarashlar bilan bog‘liq bo‘lib, ularni bartaraf etish keng ma’rifiy va tarbiyaviy ishlarni talab etadi. Ommaviy axborot vositalari, ta’lim muassasalari va fuqarolik jamiyati institutlari orqali gender madaniyatini shakllantirish, ayollar va erkaklar o‘rtasida o‘zaro hurmat va tenglik muhitini yaratish muhimdir. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, gender tengligi yuqori darajada ta’minlangan davlatlarda iqtisodiy barqarorlik, ijtimoiy farovonlik va innovatsion salohiyat ham yuqori bo‘ladi. Skandinaviya mamlakatlari, Germaniya, Kanada va Yaponiyada ayollar siyosat va boshqaruvda faol ishtirok etishi natijasida jamiyatda ishonch, ijtimoiy adolat va barqarorlik darajasi sezilarli oshgan. O‘zbekiston ham ushbu ilg‘or tajribalarni milliy sharoitga moslashtirib, gender siyosatini yanada takomillashtirish yo‘lidan bormoqda. Demak, gender tengligini ta’minlash va ayollarning ijtimoiy rolini kuchaytirish masalasi mamlakatning ijtimoiy-siyosiy barqarorligini mustahkamlash, inson kapitalini rivojlantirish va iqtisodiy taraqqiyotga erishish uchun muhim shartlardan biridir. Shu yo‘nalishda olib borilayotgan islohotlar O‘zbekistonning demokratik qadriyatlarni chuqurlashtirish, fuqarolik jamiyatini shakllantirish va inson huquqlarini to‘liq ta’minlash borasidagi sa’y-harakatlarini yanada kuchaytirmoqda.

Gender tengligini ta’minlash va ayollarning ijtimoiy rolini kuchaytirish masalasi zamonaviy jamiyat rivojining eng muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayon nafaqat ayollarning huquq va manfaatlarini himoya qiladi, balki mamlakatning siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayotida barqarorlik va taraqqiyotni ta’minlashga xizmat qiladi. Ayollarni jamiyat hayotiga keng jalb etish, ularning rahbarlik salohiyatini rivojlantirish, ta’lim, sog‘liqni saqlash, ilm-fan va tadbirkorlik sohalarida teng imkoniyatlar yaratish orqali inson kapitalining sifatini oshirish mumkin.

O‘zbekiston Respublikasida gender siyosatini rivojlantirish borasida qabul qilingan qonunlar, davlat dasturlari va strategiyalar ushbu yo‘nalishda muhim poydevor bo‘lib xizmat qilmoqda. Ayollarni qo‘llab-quvvatlash, ularning iqtisodiy mustaqilligini ta’minlash, siyosiy va ijtimoiy hayotdagi ishtirokini kengaytirish borasidagi chora-tadbirlar milliy rivojlanish strategiyasining ajralmas qismiga aylandi. Shuningdek, xalqaro tashkilotlar bilan

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

hamkorlikda olib borilayotgan loyihalar gender tengligi sohasida yangi imkoniyatlarni ochmoqda. Kelajakda gender siyosatini yanada takomillashtirish, ijtimoiy stereotiplarni bartaraf etish, yosh avlodda gender madaniyatini shakllantirish, ayollarni raqamli iqtisodiyot, innovatsiya va boshqaruv sohaslarida faol ishtirok etishga rag‘batlantirish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qoladi. Bu yo‘nalishda olib boriladigan tizimli ishlar jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ta‘minlash, teng huquq va imkoniyatlarga asoslangan adolatli ijtimoiy tuzumni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi “Gender tenglikni ta‘minlash to‘g‘risida”gi Qonuni. — Toshkent, 2019.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ayollarni qo‘llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash strategiyasi” to‘g‘risidagi qarori. — Toshkent, 2021.
3. United Nations Development Programme (UNDP). Gender Equality and Women's Empowerment: Global Report. — New York, 2022.
4. World Economic Forum. Global Gender Gap Report 2024. — Geneva, 2024.
5. Karimova, N. (2023). Gender siyosatining O‘zbekistondagi rivojlanish bosqichlari. — Toshkent: Ijtimoiy fanlar nashriyoti.
6. Yusupova, D. (2022). Ayollar huquqlari va ijtimoiy faollik masalalari: milliy va xalqaro tajriba. — Samarqand: “Zarafshon” nashriyoti.
7. BMT Ayollar tashkiloti (UN Women). Gender tengligi va barqaror rivojlanish maqsadlari. — Nyu-York, 2023.
8. Qodirova, M. (2024). Zamonaviy jamiyatda ayollar roli va gender madaniyati. — Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.